

Бродюк Юлія Миколаївна,
*кандидат філологічних наук, доцент,
кафедра української і зарубіжної літератури та
методики навчання,
Університет Григорія Сковороди*

ВИВЧЕННЯ ПОЕЗІЇ Ю. ІЗДРИКА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Література українського постмодернізму включена до навчальної програми з української літератури для 10-11 класів, тому є потреба у розробці методики вивчення творів означеного напрямку мистецтва. Однак, на думку самого Юрка Іздрика, ідея розповідати про його твори у школі є невдалою: «Та Боже збав!.. Кому це треба? Стішки, може, да. Там сленгу багато, там любов, всі діла. А прозу ні, ні, прозу в кращому разі студентам філології ...» [1]. Незважаючи на скептичне ставлення Юрка Іздрика до вивчення його творчості в школі, все ж вважаємо за необхідне проаналізувати поезію митця з учнями, оскільки це не лише поглибить і розширить знання дітей щодо особливостей літератури українського постмодернізму, її специфічних стильових рис, а й удосконалисть навички аналізу сучасної поезії та здатність інтерпретувати складні художні тексти, що містять алегорії, метафори та інтертекстуальні посилання. Вивчення віршів Юрка Іздрика сприятиме формуванню в учнів власного естетичного смаку й розуміння культурного контексту, в якому створювались ліричні тексти.

Літературознавці виокремлюють низку своєрідних рис мистецького напрямку постмодернізму, серед яких: іронія, використання інтертекстуальності як ключового прийому, поєднання високого та низького стилів, дифузія жанрових форм, експерименти зі структурою тексту, фрагментарність оповіді, посилена увага до мовної гри, а також прагнення до деконструкції традиційних наративів і усталених смислів, стилізація, перформанс, карнавалізація.

Юрко Іздрик є яскравим представником «Станіславського феномену», із яким найчастіше асоціюють появу й становлення постмодернізму в українській літературі. Його перший поетичний цикл «Десять віршів про Батьківщину» був

опублікований у самвидавному випуску журналу «Четвер». Згодом вийшли й інші збірки поезій митця, серед яких «Underwor(l)d» («Підземелля») (2011), «Іздрик. Ю» (2013), «Календар Любові» (2015), «Папіроси» (2017), «Ліниві і ніжні» (2018), «Меланхолії» (2019), «Інші речі» (2021), «Третій рай» (2023), «Колекція» (2023) тощо. На наш погляд, одним із завдань дослідницької роботи учнів може стати підготовка презентації на тему «Творчість Юрка Іздрика в контексті Станіславського феномену», де учні зосередять увагу не лише на специфічних рисах постмодернізму в прозі й ліриці митця, особливостях поезики, а й визначать провідні мотиви його лірики. Серед яких: осмислення почуття кохання, філософські роздуми про життя і смерть, сенс буття і самопізнання, пошук Бога та прагнення до духовного просвітлення і внутрішнього відкриття. Окрім того, у своїх віршах поет шукає відповіді на питання про віру, природу божественного і своє місце в цьому контексті.

Яскравою рисою поезії Ю. Іздрика є інтертекстуальність, виражена через алюзії та ремінісценції. Автор вступає в своєрідну гру з читачем, використовуючи цитати, символи, художні образи з чужих текстів. У своїх віршах він переосмислює їх, деколи вдається до стилізації та пародіювання. Цікаво, що читач, вступаючи в подібну інтерактивну гру, певною мірою стає співучасником творення тексту. В означеному контексті слушною є думка Л. Неживої, що «у шкільній практиці вивчення постмодернізму під час аналізу художніх творів постає необхідність реалізації ігрового принципу ...» [5, с. 354]. Інтертекстуальність в поезії Юрка Іздрика можна визначити на прикладі його поезії «Ніч така місячна», де на початку є такі рядки: «ніч така місячна – виють тінейджери / плачуть коти божеволіють пси / ние душадесь в куточку за ребрами / від передозу краси» [2]. Учителю пропонує учням послухати поезію і поміркувати який відомий твір пародіює автор. Учні дадуть відповідь, здогадавшись, що автор вдається до ремінісценції на літературну пісню «Ніч яка місячна, зоряна, ясная...» М. Старицького.

За подібним принципом форми інтертекстуальності можна виявити і в інших поезіях митця. Юрко Іздрик часто апелює до християнських текстів або

натякає на них. За допомогою евристичної бесіди вчитель уміло поставленими запитаннями спонукає учнів самостійно з'ясувати прояви інтертекстуальності у поезіях митця. Приміром, у рядку «а в задумі було – живи і плодись а в задумі було – радій і кохайся» автор модифікує біблійні уявлення писання про те, яким має бути світ за Божим задумом [4, с. 77]. У вірші «Є час обіймати – і час уникати обіймів» вислів «усьому свій час і усьому доречна хвилина» [4, с. 56] явно перегукується з Екклесіастом 3:1–8, де йдеться про те, що для кожної справи є свій час. За допомогою вчителя учні доходять висновку, що Юрко Іздрик переосмислює біблійну ідею плинності часу, додаючи до неї сучасні елементи та персональну чуттєвість. Аналізуючи поезію, учитель може звернути увагу дітей і на літературні паралелі: ідея, що «по-іншому тут не буває – живе те що вчасне / а що не на часі – те так і загине невчасним» [4, с. 56], перегукується з творчістю Горація та його концепцією *carpe diem* («лови момент»). Тут Юрко Іздрик акцентує увагу на важливості усвідомлення теперішнього. Варто запропонувати учням поміркувати, які проблеми порушені в означеній поезії, які враження від прочитаного та які висновки можна зробити. Такий підхід дозволить зосередити учнів на філософській традиції, закладеній у поезії. Учителю варто пояснити, що тема часу як центрального образу у вірші натякає на філософські роздуми про буття і тлінність, зокрема у Мартіна Гайдеггера. Філософ наголошував, що людське існування обмежене часом, і це визначає нашу автентичність. Аналізуючи поезію Ю. Іздрика на уроці української літератури, вчителю варто зосередити увагу учнів на іронії як ключовому принципі відображення дійсності та переосмислення її в художньому тексті письменника. Адже письменники-постмодерністи «іронічно осмислюють буття сучасників, пародіюють їхню слабкість і байдужість, можливо, з надією вкотре вказати на вади суспільства, зокрема вульгарність, відсутність смаків, штучність, нещирість ...» [5, с. 354]. В означеному контексті можна розглянути поезію «гагарін» [3, с. 107]. Іронія в цій поезії не лише в поєднанні високого і низького, серйозного і абсурдного, а й у критиці соціальних і особистих ідеалів. Юрко Іздрик майстерно поєднує іронію та

серйозність, щоб змусити читачів замислитися над сутністю буття, самоусвідомленням і самопошуками в світі, де всі ці питання можуть виглядати смішними або беззмістовними. Учитель пропонує учням поміркувати над образом голуба миру, «грубого і вошивого», що має відверто іронічний відтінок. Замість символу миру, який традиційно є чистим і піднесеним, ми отримуємо щось брудне й недосконале, що підриває серйозність цього символу.

Отже, вивчаючи творчість Юрка Іздрика на уроках української літератури, учитель має зосередити увагу учнів на іронічному осмисленні поезії митця, своєрідній естетичній грі автора з художнім словом, інтертекстуальності у віршах поета.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блудша М. Сучукрліт як урок у школі: що кажуть автори? URL: <https://www.barabooka.com.ua/suchukrlit-yak-urok-u-shkoli-shho-kazhut-avtori/> (дата звернення 20.01.2025).
2. Іздрик Ю. Ніч така місячна URL: https://osvita.ua/school/literature/i/69217/#google_vignette (дата звернення 20.01.2025).
3. Іздрик Ю. «Календар любові» Львів: Видавництво старого Лева, 2015. 432 с.
4. Іздрик Юрко. Меланхолії : поезія / Юрко Іздрик ; іл. Мар'яна Савка. Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. 312 с.
5. Нежива Л. Л. Теоретичні і методичні засади вивчення літературних напрямів українського письменства у старших класах загальноосвітньої школи : дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.02 / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 535 с.
6. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 10–11 класи (рівень стандарту) URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення 20.01.2025).